

СТАНОВИЩЕ

От проф. д.н. Снежанка Добрева Георгиева

член на научно жури – заповед № РД-38-134/ 06.03.2024 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ към „Департамент за информация и усъвършенстване на учители“, катедра „Хуманитарно образование“ за придобиване на научна степен „доктор на науките“, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по литература)

от **Магдалена Петрова Костова-Панайотова**, професор, с тема на дисертационния труд „Съвременни лингводидактологични аспекти на продължаващата подготовка на учителите по български език и литература“

1. Професионална биография на кандидата. Научноизследователска и научно-приложна дейност

Кандидатът в конкурса за заемане на научната степен доктор на науките Магдалена Петрова Костова-Панайотова е родена през 1966 година в гр. Плевен. Цялостната ѝ професионална биография е свързана със сферата на образованието и показва последователно надграждане на компетентности и отдаденост на идеята за професионално усъвършенстване. Работила е в 142 езикова гимназия, гр. София до 2006 г., София. Водила е лекционни курсове по българска и руска литература към ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ и СУ „Св. Климент Охридски“ в периода до 2005 г. През 2006 г. става доцент, през 2011 – професор; през 1997 г. придобива образователната и научна степен *доктор* с тема „Художественият свят на Георгий Иванов – поезия и проза“, а през 2021 година придобива научната степен *доктор на науките* (направление 2.1. Филология). От 2006 до 2015 г. кандидатката заема дръжността заместник-декан по научноизследователската дейност на Филологическия факултет в ЮЗУ „Неофит Рилски“ за два мандата, а от 2015 до 2023 година е декан на Филологическия факултет за два мандата. Научният път на М. Костова е реално доказателство за целенасочен и мотивиран учен и преподавател, развиващ във времето професионално-педагогическата си, изследователско-приложната и методическата си компетентност. До 2023 г. проф. Магдалена Костова-Панайотова е автор на 13 научни книги, 3 стихосбирки и над 150 статии в специализирания периодичен печат. Автор и съавтор е на 4 учебни помагала и три енциклопедии – „От А до Я“ на издателство „Труд“, Тритомна енциклопедия на същото издателство и „Герои на световната литература“, на Академично издателство „Марин Дринов“.

Постиженията на кандидата в образователен, академичен и приложен аспект очертават профила му на компетентен и добре подготвен изследовател, учен и практик, с потенциал за последващо професионално развитие. Приложената справка в документацията по конкурса за научна продукция показва, че кандидатът има необходимия брой публикации и дори надхвърля минималните национални изисквания. За процедурата проф. д.н. Магдалена Костова-Панайотова представя дисертационен труд на тема „Лингводидактологични аспекти на продължаващата подготовка на учителите по БЕЛ“; публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор на науките“ на тема „По шевовете на литературата. Между Изтока и Запада, граници и идентичности“; 10 статии и студии, от които 7 в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

2. Оценка на представените научни трудове по тематиката на конкурса

а/ Дисертационен труд

Основните параметри на дисертационния труд – съдържание, структура, изследователски дизайн, подход за представяне на концепцията – свидетелстват за уменията на проф. Костова да организира и провежда научноизследователска дейност. Темата на изследването съответства на съдържанието му, отделните глави и семантичните акценти в тях са последователни, логически свързани; пълно и комплексно разкриват темата. Предложеният за оценка дисертационен труд е представен в изискан научен стил и език на изложение в следния формат: обем от 391 страници; като структурно оформление съдържа увод, шест глави, заключение и библиография (включваща 302 източника, от които 25 – на латиница). Разглежданият в изследването проблем е дисертабилен, значителен и актуален при търсенето на начини за оптимизиране на обучението по литература в гимназиалните етапи в свят на глобализация, на драстични социалнополитически и културнообразователни промени. Актуалността на темата кореспондира и с важната дискусия за осъществяване на промяна на цялостия литературнообразователен дискурс и неговите образователни перспективи в колективното битие на модерната държавност. Значимостта на темата е изводима и в контекста на обективно посочени дефицити в преподаването на литература – миметичност, репродуктивна моделност, предоверяване на опита еталон, доминираща минималистичност на комуникативни роли и избори, пренебрегване на гледната точка на ученика; изучаване на автори и творби като информационно поле за запаметяване; преобладаваща лекционност при преподаване на литература в гимназиалните етапи на образование, теоретичност и отдалеченост от езика и манталитета на съвременния обучаем. Насочването към темата е значимо и с оглед експлицираната дефицитност относно липсата на звена към висшите училища, които да подпомагат прекия контакт между учителите и академичната общност, да спомагат за информираност по отношение на новите постижения в областта на научните дисциплини и конструирането на собствени преподавателски решения.

В труда задълбочено и аргументирано се обосновава необходимостта от преосмисляне и преподреждане на учебните програми по БЕЛ във връзка с пренарежданията по отношение на българския национален канон. В контекста на актуални дискусии за канонизация на българското литературно наследство е поставен въпросът за възможността за попълване на списъка с теми и имена от новата ни литературна съвременност. Анализирайки различни гледни точки, М. Костова аргументирано защитава позиция относно задължителното включване в образователния дискурс на ученика като диалогизираща страна, като равнопоставен комуникатор със стойностно когнитивно и емоционално ангажирано дискусивно присъствие. Моделът на представяне на автори и творби (разпределени в шесте глави: 1. Класика, канон и съвременност, 2. „Златната“ класика за допълнителна или продължаваща подготовка на учителите по БЕЛ, 3. Нова класика в помощ на учителите от гимназиалния курс, 4. Извън канона, 5. Съвременен канон – възможен ли е? Ракурси и проблеми, 6. Дидактологичен корпус) търси път към максимално създаване на възможности за проявяване на професионалните компетентности на съвременния учител: гъвкавост и съобразителност с динамично променящата се среда в условията на промяна и конкуренция; преосмисляне на образователния процес както по отношение на съдържанието, така и по отношение на реалното му осъществяване; умение за структуриране на алгоритми, улесняващи ориентирането на учениците в огромното количество текстове; стимулиране на интерактивността на обучавания; използване на електронни ресурси, социални медии и видеоигри, стимулиране на критическото мислене на младия човек. Ценни са изводите за основните принципи за преподаване на литературни произведения в гимназиалните етапи на обучение при ширещ се дефицитност на адекватни ценности и подменени приоритети на съвременното общество. Трудът избира за свой предмет преподаването на литературни

произведения в гимназиалните етапи. Поставената отговорна цел е реализирана с достойнство, професионализъм и компетентност. Теоретично изяснени и дефинирани са ключови понятия: литературен контекст, лингводидактология, канон, класика, съвременност и др. Предложените кратки анализи и тезиси върху българската литература, препоръчителните насоки за писане на интерпретативно съчинение и есе, подборно експлицираните акценти от актуална критика за творби и автори, представената собствена гледна точка за авторите извън канона (текстове от периода 1944 – 1989 г., „женската“ лирика от 60-те години на 20. век и др.) разширяват хоризонта на съвременния учител, добър ориентир са за ефективен диалог в часовете по литература, ориентират учителя в дихотомията канонично – извънканонично, подпомагат го с идеи за иновативна и допълнителна работа с мислещи ученици по усвояване на маргиналните гласове на изключени от „учебната“ класика текстове.

Приносни моменти на дисертацията са:

- Поставянето на темата за квалификацията на учителите по литература в контекста на търсени отговори за преодоляване на ширещата се „криза на четенето“.
- Показаното задълбочено и многостранно познаване на развойните процеси в българската литература. Защитената с дълбочина, вещина и ерудиция оригиналната авторска позиция за основните акценти на съвременния литературнообразователен курс.
- В контекста на разчетени разнообразни интерпретативни модели аналитично е надскочен дидактичният центризм на обучението по литература; защитена е теоретично и прагматико-приложно значимостта на опиращата се на опита на обучаемия интерпретация при диалогичното търсене на нееднозначни отговори за пътуването към конкретния автор, конкретната творба, пътуването на човека към самия себе си.

б/ Автореферат и други публикации на кандидата по темата на дисертацията

Авторефератът към дисертационния труд е оформен съгласно изискванията и отразява в стегнат вид целите, задачите, използваните методи, резултатите, направените изводи и обобщения, както и научните приноси. Основните идеи, представени в 8 статии и 1 студия, са апробирани в периодични издания и сборници от национални и международни научни форуми. Представените научни публикации разкриват компетентностите на кандидата като учен изследовател и като специалист практик, ориентиран както към теоретичните, така и към приложните измерения на изследваните литературни, методически и образователни явления.

3. Основни научно-теоретични и научно-приложни приноси

Като цяло може да се даде висока оценка на представената от проф. М. Костова научна и научно-приложна продукция в областта на методиката на литературното образование. Като професионалист с висока академична етика М. Костова обосновава значимостта на нови методически модели, основани на отвореност и незавършеност на литературното образование, продължаващо през целия живот на човека.

- Обоснованата теза за задължителния интегритет между творческата същност на литературата, събеседването върху различните гледни точки на критиците и използването на разнообразни научни и дидактически методи в преподаването и усвояването на учебното съдържание по посока на многовариативност на урочните проекти, основаващи се на диалогичност, споделеност, свобода на мнението.
- Валидирането на интерпретацията като доминираща методология и методика при разбирането и оценностяването на литературните факти в гимназиалните етапи, средна степен на образование.

- Идеите за подпомагане на квалификационната дейност на съвременния учител по БЕЛ с подбирането на емблематични критически изследвания, насочващи към важни интерпретативни акценти, но и провокиращи свободното изразяване на мнение.

- Изведената методика по отработване на стъпките за създаване на аргументативни текстове с интерпретативен характер –литературноинтерпретативно съчинение, есе.

- Идентифицираната необходимост от непрекъсната актуализация на методическите подходи при изучаване на произведения от канона (традиционен и съвременен).

Като подкрепа за тази цялостна преценка на научните приноси, може да се посочи фактът, че трудове на проф. Костова са били посочвани като значими и цитирани в редица издания – монографии, статии и дисертации. Забелязаните цитирания на трудове на кандидатката са 18.

4. Критични бележки и препоръки – нямам

5. Заключение

Дисертационният труд „Съвременни лингводидактологични аспекти на продължаващата подготовка на учителите по български език и литература“ с автор проф. д.н. Магдалена Петрова Костова-Панайотова съдържа научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“. Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото жури да присъди научната степен „доктор на науките“ на Магдалена Петрова Костова-Панайотова в област на висше образование 1.3. Педагогика на обучението по ... (Методика на обучението по литература).

30.03.2024 г.

Изготвил становището:

/проф. д.н. Снежанка Добрева/